

Vakáció és tanulás

Szöveg: **Martin Jánosné**, magyar-történelem szakos tanár

„Június volt, s ujjongtunk, nincs tovább”

(Ady Endre)

Hatalmas felszabadultság önti el az iskolás gyerekeket, amikor vége a tanévnek, s a táblára felkerül a VAKÁCIÓ felirat. Nincs házi feladat, nincs felelés, dolgozat, nincs szülői beszámoltatás, nincs korai felkelés, feszült reggeli készülődés, s végre itt a nagy semmittevés!

A szülők is sóhajtanak egy nagyot, hisz nem kell „leckézni” a gyerekekkel, nincsenek büntetések, konfliktusok, rossz hangulatú esték. A szülő is úgy érzi, kevesebb a feladat a nyári szünet idején.

Nagy különbség van az iskolák között abban, hogy mennyire szorongatják meg a diákokat májusban, a jegylezárás előtti sorsdöntő feleltetésekkel, de mindenütt érzik pedagógusok, szülők, hogy bizony elfáradt a gyermek. Ráfér a lazítás mind a sikeres tanulóra, mind a nehezen haladóra.

Pszichológusok szerint a nyár a feltöltődés időszaka legyen. Az agynak is szüksége van rendeződésre, a lélek meg szabaduljon meg a napi számonkérés nyomásától, a stressztől! *Szelle Németh Elvira* pszichológus szerint, ha a nyári szünet alatt is tanul a gyerek, a körforgás, a feladatok, a kötelességek és az ezzel járó feszültség fokozatosan vezeti be a gyerekeket a felnőttek túlhajszolt, feladatokkal teli világába, s elvesztik azt a képességet, hogy lazulni tudjanak, képesek legyenek feltöltődni.

Sok szülő és pedagógus viszont tart attól, hogy a hosszú szünet alatt a gyerek sokat felejt, tanulás nélkül nem fejlődik. Vannak pedagógusok, akik feladatokat adnak, kötelező házi olvasmányokról olvasónaplót várnak el. Mások azt tanácsolják a szülőknek, hogy az iskolakezdés előtt két héttel kezdjék meg az ismétléssel foglalkozást, mert eredményesebb lesz az évkezdés az új tanévben. Valóban, a rövid távú emlékezet meghozza az év eleji jó jegyet, s a kisdíák önbizalommal indulhat neki az új tanévnek, de mindannyian tudjuk, hogy az előző tanévben megszerzett tudás beépülésére, rendszerbe rögzülésére ez a rövid idő nem alkalmas.

Mi a teendő? A gyermeknek szüksége van az önfeledt nyári kikapcsolódásra, a pihenésre. Egyébként a tankönyvekkel való foglalkozással szembeni ellenállása eleve haszontalanná teszi az efféle próbálkozásokat.

A vakáció alatt nincs tankönyv, nincs iskola – de van tanulás. A tanulás ugyanis nem egyenlő a tanórai munkával. A gyerek tevékeny, mindig csinál valamit (s a felnőttek felelőssége, hogy az jó dolog legyen), s a tevékenységek során rengeteget tanul, tapasztal, megtapasztalja az iskolában tanultak gyakorlati hasznát a kisdíák. Nagy jelentősége van, ha észreveszi, hogy

az iskolai tanulás nemcsak kötelesség, hanem gyakorlati haszna van. A tanulási motiváció kaphat tápot ezzel.

A családi tennivalókba vonjuk be őket úgy, hogy úgy érezzék, rájuk merünk bízni fontos dolgokat. A vásárláshoz írja gyermekünk a listát, nézze meg, miből mennyit kell venni, olvassa vissza, mit írt már fel, s máris gyakorolta az írást, az olvasást, a mértékegységeket. A sütés, főzés is olyan tevékenység, amibe nagyon szívesen bekapcsolódnak, ha türelemmel lehetőséget kapnak. De közben mennyi minden előkerül a tananyagból, fizikai, kémiai folyamatok, s mindig az értelmesebb olvasás, pl. a recept felolvasása, s végigvinni a munka menetét. Gyarapodik a szókincsük, a kéz ügyességük, az együttműködési készségük, gazdagodik kapcsolatuk szülőjükkel. Észre sem veszik, hogy ők tanultak valamit.

Indirekt módon, s főleg játékosan kell a gyermek szünidei fejlődését biztosítani. A lényeg, hogy olyan elfoglaltsággal töltsse az idejét, amihez kedve van. *Vekerdy Tamás*, ismert gyermekpszichológus tanácsa, hogy fontos, hogy a szünet alatt a gyerek igényei érvényesüljenek, de a napnak legyen valamilyen rendszere. A nap egységekre legyen bontva: reggeli, ebéd, vacsora, játék- és pihenőidő. Csinálja mindezt a saját ritmusában. A szünet elején a család közösen alakítsa ki, hogyan teljen a vakáció, mi minden férhet bele.

Sok olyan dolgot tehetnek ilyenkor a gyerekek, amit év közben nem. Nagyon hasznos, ha sokat vannak **a szabadban**, ha felfedezhetik a természetet. A kirándulások jó alkalmak a környezetórán, biológia-, földrajzórán tanultak rögzítésére, bővítésére. A látottakon kívül felidézhetők más hasonló növények, állatok, azok életmódja, akár versenyezhetnek a szülők is, ki tud több érdekességet mondani a látottakkal kapcsolatban. Hagyjuk gyermekünket mesélni; a lényeglátás, a kifejezőkészség fejlődésének jó alkalmak ezek. Sok gyermek az iskolában azért nem tud jól teljesíteni, mert szinte megijed a saját hangjától, nem képes magabiztosan előadni, amit tulajdonképpen tud. Alkotásnak számít, ha a kirándulásokról olyan napló készül, amibe bele lehet ragasztani, préselni leveleket, virágokat, lerajzolni bogarakat, beválogatni a gyermek által készített fotókat, eltenni a belépőjegyeket stb. Engedjük szabadon a fantáziáját, s dicsérjük meg az ötleteit. Földrajzórán nagy hasznát veszi, ha a kirándulás helyszínéről tájékozódik, térképet rajzol, s bejelöli, hol járt.

Az utazási időt lerövidíti a szójáték, amit sokféleképpen lehet játszani, első betűvel, utolsó betűvel, de akár

a szótagolást is becsempészhetjük, ha a szótag a következő szó kezdője.

Ha van mód rá, próbáljon ki a gyermek olyan **sportot**, amivel még nem találkozott. Az olvasás mindenek az alapja, keressen rá a neten a sportág bajnokaira, szabályaira, aztán foglalja össze nekünk. Számos fizikai törvény is szóba kerülhet egy-egy sportág megismerésekor. Szó nincs tantárgyról, szó nincs iskoláról, s talán jobban ragad minden ismeret, mint a tanórán.

A családban is tanulhatnak különböző mozgásos **játékokat**: futó-, fogó- és labdajátékokat. Felfrissülnek a szabadban, ügyesedik a mozgásuk, megtanulnak térben tájékozódni, irányt változtatni. A figyelem, a szem-kéz koordináció is fejlődik a labdajátékoknál, a mondókákkal kísért labdapattogatással. Hatásos energialevezető!

A szülőknek gond a kisgyermek felügyeletének megszervezése, hisz nincs annyi munkahelyi szabadságuk. Lehet megoldás a nagymama, s még **a táborok** gazdag kínálata, ha van elég anyagi erő. Általában az aktív, tematikus táborok a népszerűek. A nyelvi, sport-, kézműves táborok a fejlesztő foglalkozások mellett játékos programokat kínálnak, vagyis a tanulás mellett a szórakozás, a nyaralás a fő. A legtöbb ilyen típusú tábort vízparton működtetik, de vannak olyan szaktáborok is, amik – akár a napközis táborok – egész napos foglalkozást, felügyeletet adnak, de az éjszakát a gyermek otthon tölti.

A napközis táborok sem csak gyerekmegőrzők, hanem színes programokat nyújtanak. A gyerek a szünidejét persze nem töltheti végig táborokban, nem tökéletes kikapcsolódás a megszabott rend, sorakozás, általában tanárok diktálta időrendben élni a nyarat. A túlságosan ingergazdag, pergő élet nem teszi lehetővé az idegek ellazulását.

A szociálisan hátrányos helyzetű gyerekek számára szaktáborokban tölteni az időt nem adatik meg; ott a szülőnek azzal kell megküzdnie, hogy gyermekének ne semmittevés, unalommal teljenek a napok. Ők általában a tévé előtt, netes levelezéssel, videójátékozással ütik el az időt, ami negatívan hat a személyiségre. Azt el kell fogadni, hogy **a digitális technika** mennyire fontos, s hogy gyermekeink ezzel élnek napjaikat. Az üres „punnyadásnál” mindenképpen jobb, ha az ügyességi, reflexfejlesztő játékokon kívül a letölthető játékos, oktató feladatokra is rákapnak, amik a szókincsbővítésen túl például földrajzi és történelmi ismereteket is kívánnak.

Az olvasás a leghasznosabb időtöltés, de nem csodálkozhatunk, ha a gyermeknek iskolai feladatnak számít a kötelező házi olvasmányon átrágnia magát napi oldalpenzumokkal – s még olvasónaplót is írjon... Nem lesz kedve hozzá, s az ilyen feladattól nem kap kedvet az olvasáshoz. Olyan művet adjunk a kezébe, ami rövidebb terjedelmű, s aminek a témája érdekli a gyereket. A könyvesboltban válassza ki ő, s a könyvtárban is az ő választása legyen a döntő, bár az ajánlásra érdemes figyelni. Most a kortárs irodalom nyújt érdekes olvasnivalókat, a mai gyerekeknek szóló problémákról, mai nyelvezettel. Az olvasottakról valós érdeklődéssel kérdezzük meg gyermekünket, a szövegértési, fogalmazási, kommunikációs készség fejlődik általa. A szülővel való kapcsolat is erősödik a közös téma megbeszélése során.

Az olvasóvá neveléshez élményt adó olvasmányok lehetnek a következők:

- Lázár Ervin: *Szegény Dzsoni és Árnika*, illetve *Berzsián és Dideki*;
- Békés Pál: *A kétbalkezes varázsló*; *Doktor Minorka Vidor nagy napja*;
- Szijj Ferenc: *Szuromberek királyfi*;
- Varró Dániel: *Túl a Maszat-hegyen*;
- Louis Sachar: *Bradley, az osztály réme* (fiúknak);
- Louis Sachar: *Laura titkos társasága* (lányoknak);
- Louis Sachar: *Stanley, a szerencsefia* (szülőknek is);
- Linda Sue Park: *Min mester inasa*.

Nagyobbaknak:

- J. Wilson: *Micsoda anya!*
- Lois Lowry: *Az emlékek óra*
- Louis Sachar *Stanley*-je, Nöstlingertől a *Cseregyerek*, Anne Fine *A kilencedik felhőn*-je, Parktól a *Min mester inasa*, Darvasi *Trapiti*-je, Lázár Ervin *Szegény Dzsoni*-ja vagy *A legkisebb boszorkány* (kis)kamaszok és felnőttek számára is érdekes könyvek lehetnek.

4–6. osztályosoknak

- Lányoknak: Louis Sachar: *Laura titkos társasága*, Christina Nöstlinger: *Cseregyerek*, Katherine Paterson: *A nagy Gily Hopkins*, Felix Salten: *Bambi*
- Fiúknak: Louis Sachar: *David nem hagyja magát*, Christopher Paul Curtis: *Bud vagyok, uram!*, Frank Cottrell Boyce: *Milliók*

A kis elsősöknek még fontosabb, hogy naponta olvassanak. Év végére már tudnak olvasni, vagyis összeolvasni, de még csak kisebb egységekre tud a kisdíák koncent-

rálni, s minél többet olvas, annál nagyobb egységeket fogad be, annál több szót lát egyszerre. Ezt gyakorlással lehet fejleszteni, s ha a szünetben nem olvas, vissza lehet az olvasási tudása. A kisgyerekek örömmel olvas mindent, ami a szeme elé kerül. Az utcán a feliratokat, a termékeken levő ismertetések stb. A rövid történetek olvasása ennél hasznosabb, mert a tartalommondás, az egyes szereplőkről történő beszélgetés fejleszti a gondolkodást, a kreativitást. Olvasáskor kisebb szakaszok után érdemes megállni, s beszélgetéssel feldolgozni az olvasott részt. Az olvasástechnikai nehézségek csak folytonos gyakorlással javíthatók, de a dicséret és a szülői érdeklődés is lelkesíti a kisgyereket. A magabiztos olvasás a tanulási sikerek alapja, ezért az olvasásra fordított idő a legjobb befektetés. Még a felső tagozatos tanulók szövegértési tudása sem ad okot elégedettség-re, ezért a szüneti szórakozások közé fel kell venni az olvasást. Arra viszont ügyeljünk, hogy szórakozás, és ne kényszer legyen az olvasás. Sokat számít, ha szülői példa is erősíti az olvasás megszeretését. Ha a gyermek az ismeretterjesztő irodalom felé fordul, támogatnunk kell ebben. A neten való böngészés, írás is készségfejlesztésnek számít, csak a tartalomra kell figyelni. Az egész család elismerése övezi, ha ő olvassa el az időjárás-jelentést a kirándulás előtt. Neki való magazint is adhatunk a kezébe, s beszámolhat az őt érdeklő hírekről.

Az értő olvasás fejlődése, a szókinccs gyarapodás a legnagyobb eredmény.

Az alkotás, valami újnak a létrehozása nagyon lelkesítő a korosztály számára. **Rajzolás, festés, gyurmázás** együtt a gyerekekkel lehetőség a kreativitás fejlesztésére, de a gyermek megismerésére is. Az önkifejezéshez adjunk meg minden lehetőséget, hadd válasszon ő az eszközökből, anyagokból, színekből, s mondja el, miért lett olyan színű a Nap, amilyenre festette. Hagyni kell a fantáziát szárnyalni!

Jó alkalom erre még a sok érdekes **társasjáték**, ami közös családi programnak kiváló, a szülőknek is szórakozás. A társasjáték az együttlét, az összetartozás élményét adja. A régiak: sakk, malom, kártyajátékok, dobókockás játékok: hihetetlenül fejlesztik a logikát, a kombinatív készséget, a kreativitást. Megtanítanak türelmesnek lenni, növelik az egymáshoz alkalmazkodás képességét, a kudarc-tűrő képességét, s megtanítják, hogy a szabályokat be kell tartani. Számos webáruházban életkor és fejlesztési terület szerint válogathatunk a társasjátékok között, s megtudhatjuk, melyek a legsikeresebbek. Ilyenek például: Würfelkönig, Mit főzzünk?, Torres, Altiplano, Karula-Haba kincske-reső társasjáték stb.

A társasjáték kiválasztásánál fontos tudnunk, hogy gyermekünk személyisége milyen területen fejlesztendő, s mi okoz neki örömet. A szerepjátékok közben a kapcsolati viselkedésnormákat sajátíthatja el, a konstrukciós játékok során fejlődik logikus gondolkodásuk, kreativitásuk. Vannak versenyszellemű és teljesítményelvű játékok, amiket csak fokozatosan lehet bevinni a személyiségfejlesztésbe, de meg kell tanulni a kudarc elviselését is. A kisgyerekeknek örömteli, feszültségmentes játékot nyújtunk.

A legtöbb szülő és pedagógus **az idegennyelv-tanulás** során megszerzett ismeretek megfakulásától félti a tanulókat a hosszú nyári szünet alatt. E területen is a játékoság lehet az a módszer, ami a szüneti tanulást segítheti. Sőt a szünet alatt a legideálisabb az idegen nyelvek gyakorlása. Ezáltal:

- a tanult nyelv használatára nevelünk;
- megszilárdul a megszerzett tudás;
- könnyebb lesz a szeptemberi iskolakezdés.

Hogyan lehet mindezt játékosan?

A nyelviskolák különféle **nyelvi táborokat** ajánlanak, ahol a nyelvtanulás sportprogram, vagy kulturális élmények keretében folyik, s így gyakorlati tudást lehet szerezni akár vízparti táborban is.

Részt vehet a gyermek **cserediákprogramban**, ahol idegen nyelvi környezetben rákényszerül a nyelvhasználatra, belátja a nyelvtanulás szükségességét. Miközben erős motivációt szerez erre, barátságokat köt, s a barátság ápolása további ösztönzést ad a nyelv gyakorlására.

Beszerezhetők könnyített nyelvezetű, gyerekeknek szánt **idegen nyelvű könyvek**, amik segítségével bővül a szókinccs, árnyaltabban tudja majd kifejezni magát. Itt is erős a motivációs hatás. Az egyik legnagyobb kiadó minden korosztály számára kínál könnyített olvasmányokat (például a Spotról, a kiskutyáról szóló sorozat, amely angol gyerekek számára készült, de jól használhatják a magyar kisgyerekek is). Nagyobb könyvesboltokban kaphatóak, de a rajzfilmek is megtalálhatók a világhálón, illetve számos, szülőknek ötletet adó honlapot találhatunk az interneten.

Van lehetőség **idegen nyelvű filmek**, mesék nézésére is. Az eredeti nyelven megnézett film önbizalomnövelő hatását is kiemelhetjük.

Beszerezhetők **idegen nyelvű társasjátékok** is. A közös játék során észre sem veszik majd a gyerekek, hogy egymást tanítják és fejlesztik. A nyelvi tudás fenntartására szükség van, de tegyük ezt játékos módszerekkel!

Összefoglalva

Ha attól tartunk, hogy az év során megszerzett tudás a szünet alatt megfakul, elkopik, gondoljuk át, miként gazdagodhat tudásunkban, képességben a gyermek, anélkül, hogy a tankönyv, iskola téma előjönne. A gyerekek mindig tanul valamit a környezetétől. A felnőttek példája a legtartósabb tudásanyag! Rajtunk múlik, hogy milyen örömteli tevékenységekkel kínáljuk meg, ami a hasznára válik. Szeptember közeledtével pedig ráhangolhatjuk az iskolára, hisz a barátok miatt is már sokan készülnek lelkiileg, s ha ismételni szeretne, biztassuk, segítsük ebben. Nagyobb önbizalommal tudja majd az új tanévet megkezdeni.